

Üniversite Hocaları Cemaatlerden Korkuyor

Röportaj, 16 Aralık 2020

Mehmet AZİMLİ

<https://www.perspektif.online/universite-hocalari-cemaatlerden-korkuyor/>

Bugün artık hocalar, akademisyenler cemaatlerin baskısından korkmaya, endişe etmeye başladı. Cemaatlerin bir kısmı da artık meseleyi tam bir Hanbeli terörüne dönüştürmeye başladılar. Sosyal medyada, “Yakalayın öldürün”, “Katli vaciptir” ifadelerini kullanıyorlar. Bunları izliyoruz. Bu insanların böyle haykırması nasıl bir fikir özgürlüğü olabilir ki? Geldiğimiz noktaya çok vahim.

Geçtiğimiz günlerde Mustafa Öztürk'ün sınıf-ders ortamında yaptığı kamusal olmayan bir konuşmasından kısa bir kesitin sosyal medyaya servis edilmesi sosyal medyada ve örgütlü bazı grupların öncülük ettiği tepkilerle “linç kampanyasına” dönüştü. Prof. Öztürk üniversiteden akademik görevinden istifa etmek zorunda kaldı. Mustafa Öztürk'ü akademik hayattan çekilmeye mecbur bırakan atmosferi, yaklaşımları ve muhtemel yansımaları ilahiyatçı Mehmet Azimli ile konuştuk.

Prof. Azimli siyer alanındaki başarılı çalışmalarının yanında İslam tarihinde fikir hürriyeti üzerine kapsamlı bir araştırmaya dayanan “Müslümanların Engizisyonu” kitabının yazarı, üretken bir akademisyen. Azimli Mustafa Öztürk örneğinde somutlaşan linçin tarihsel ve düşünsel köklerine ışık tutuyor.

Müslümanların Engizisyonu kitabınızın giriş yazısında iki tane çıta koyuyorsunuz. “Eğer Kur'an'a bakmak istiyorsanız, Kur'an'da, ‘Dinde zorlama yoktur’ diyor Allah. İkincisi peygamberin hayatına bakabilirsiniz. Peygamberin düşüncelerinden dolayı kimseye zulmettiğini gösteremezsiniz” diyorsunuz. Diğer taraftan da bütün kitap bu iki temel ahlaki ve hukuki prensibin aksine, onlarca ifade hürriyetini yok eden, bundan dolayı canından, malından olan insanların örnekleriyle dolu. Bu çerçevede ifade hürriyeti meselesini nereye oturtuyorsunuz?

İfade hürriyeti meselesi bizim yumuşak karnımız. Biz hep sloganik olarak, “İslam şöyle özgürlük vermiştir, İslam şunu yapmıştır” deriz ama bizim mahallede bu ancak bize uygun olduğu kadarıyla uygulanır. Onun dışında, bizim mahalle içinde bile biraz farklı düşünelere müsamaha edilmez. İslam tarihi de bunun göstergesi. Buna Müslümanların tarihi diyeyim, Müslümanların tarihinde öteki mahalledekilere zaten Allah’ın emri gibi fikir hürriyeti verilmez de kendi mahallen içindekilere de bu hürriyet verilmez. Bu konuda Müslümanlar, tarihte de günümüzde de sınıfta kalmıştır. Çok güzel bazı nadir örnekler bunun istisnasıdır.

Bu tahammülsüzlük ile ilgili mesela ilk aklımıza gelen, adı “Ehl-i Sünnet” ama gerçekte “Hanbeli terörü” diyebileceğimiz konudur. Onlarca yıl hatta daha fazla devam eden bir Hanbeli terörü yaşanmıştır. Bunlar kendilerine Ehl-i Sünnet dediler ama “*Şöyle düşünüyorsun. Bu konuda böyle düşünüyorsun. Efendim bu soruya böyle cevap verdin. Şu Hadisi reddettin*” şeklinde ufak tefek şeylerle tam bir terör estirdiler. En doğruları kendileridir, onun dışında herkes yanlıştır. Yanlışsa da katli vaciptir, ortadan kaldırılması gerek; çünkü İslam’a zarar vermektedir, İslam’a zarar veren her şeye karşı savaş açılmalıdır. Böylece bunun da dini temellerini oluşturmuşlardır. Bundan dolayı, bizim mahalle açısından pek parlak bir şey söyleyemiyoruz.

Onlardan örnek alan Türkiye’deki mevcut duruma gelirse, Türkiye’de de kendine Ehl-i Sünnet diyen, kendini öyle zanneden, aslında tam bir Hanbeli terörü estiren, zamanında Bağdat’taki Taberî’ye, Buhârî’ye veyahut birçok Mutezile bilgine terör estirenlerin aynısı günümüzde Türkiye’de de vardır. Ama bunlar “Biz Ehl-i Sünnetiz” diyerek yapıyor.

Türkiye’deki bu insanlar gerçekten kendilerinin Ehl-i Sünnet olduğunu zannediyorlar ama bunlar Ehl-i Sünnet değiller. Ehl-i Sünnet’in kendine göre bir duruşu var; örneğin bir Mâtürîdî duruşu var ama bunlar tam bir Hanbeli duruşu sergiliyorlar. Ehl-i Hadis gibi davranıyorlar. Zaten Türkiye’de ilahiyatta okurken benim fark ettiğim bir şey vardı. Küçüklüğümüzde biz Mâtürîdîyiz, Hanefiyiz diye yetiştirildik, sonra büyüyünce bir baktım ki bize Eşari görüşler öğretilmiş.

Özgürlükler konusunda bir sıralama yaparsak Mutezile, Mâtürîdî, Eşari ve ondan sonra Selefilere gelir; bir taraftan diğer tarafa doğru böyle bir sıralama yapabiliriz. Bize biraz da Selefilere yakın bir şey öğretilmiş. Bunun sonucu olarak da kendini Ehl-i Sünnet zanneden, Ehl-i Sünnet naraları atan, Ehl-i Sünnet’i savunduğunu zanneden ama aslında tam bir Hanbeli terörü estiren, “*Hiçbir şey konuşulmasın, sadece bizim görüşlerimiz esastır, bunun dışında olanların hepsi de yanlıştır. Yanlış olan zaten yok edilmelidir*” şeklinde düşünen kişiler ortaya çıktı.

Mesela Buhari bugün yaşasaydı, bu ekiplerin arasında rahat dolaşabilir miydi?

Dolaşamazdı, çünkü Buhari kendi çağında da bunların zihniyet olarak aynı olan dedeleri tarafından rahat bırakılmadı. Kendisi Hadis şampiyonu. Bugün Buhari, Müslümanlar arasında Hadisçi olarak ilk sırada geliyor ama Bağdat’ta Hanbeli teröründen kaçmış, dağ başında kendi başına ölmüş. Buhari’yi öldüren de bu kafadır. Sonuçta, bunlar hiçbir şey beğenmezler ve

imkân buldukları zaman da kendilerine göre samimi bir şekilde İslam'ı savunmak adına herkesi yok etmeye çalışırlar.

Bunun değişik versiyonları belki IŞİD gibi Taliban gibi gösterilir ama Ehl-i Sünnet postu altına girmiş, dışarıdan Ehl-i Sünnet görünümüdür. Bugün de Türkiye'de bu yaşanmaktadır. *Müslümanların Engizisyonu* kitabını yazmaya, iki yıl önce Mustafa Öztürk'e bunun biraz daha düşüğü bir saldırı olduğunda, o da Almanya'ya gideceğini söylediğinde karar verdim. Mustafa Öztürk'e yapılan ilk değil, bunlar devamlı yapıldı. Bunları yazalım dedim, fakat daha beterini yaptılar. Twitter'da pik yapacak şekilde artık "*Yok edin, öldürün*" denmeye başladı. Hatta bir müftü fetva verdi, bildiğim kadarıyla Balıkesir Havran müftüsü, "*Katli vaciptir*" dedi. Şu anda ilahiyat fakültesinin bir dekanı tefsir grubunda, "*İmam-ı Şafii'ye göre katli vaciptir. Mürted olmuştur*" fetvasını verdi. Ben bunları söylerken abartmıyorum; o fetvayı ilahiyat fakültesinden bir dekan, yani ülkenin bürokrasisinde oturan bir adam veriyor. "İmam-ı Şafii'ye göre katli vaciptir" diyor. İlahiyattan ve Diyanet'ten böyle şeyler çıkıyor. Bu işin sonu ne olacak böyle?

“YAKALAYIN, ÖLDÜRÜN!” HAYKIRIŞLARI FİKİR ÖZGÜRLÜĞÜ DEĞİL, DEVLETİN ENGEL OLMASI LAZIM

Sadece son yirmi otuz yılı, yani 80 darbesi sonrasını alıp bugünlere getirelim; 80 darbesi sonrası Fazlur Rahman'ın kitabı çıkıyor. Ardından da yoğun bir literatür gelişti. Bu literatür bugün mü daha canlı ve rahat kendisini ifade edebiliyor, yoksa yirmi yıl önce mi ediyordu?

Türkiye'de bu son dönemlerde devlet belki de özgürlükleri genişletmek adına geriye çekildi, cemaatlere alan açıldı. Eskiden cemaatler özgürlüklere bu kadar cesaretle saldıramıyorlardı. Mustafa Öztürk meselesinde rektörlüğü basmaya teşebbüs edebiliyorlar veyahut herhangi bir devlet yetkilisine baskı yapmaya çalışıyorlar. Bir baskı unsuru haline geldiler. Eskiden devlete ve bürokrasideki kişilere dayatma yapamazlardı, devlet kendine göre bir şey yapacaksa yapardı, kendine göre doğruları vardı ama bugünkü gibi her taraftan bir linç kampanyasına dönüşmezdi.

Daha özgür Türkiye adına cemaatlere alan açıldı ama cemaatler şu anda bu alanı çok kötü kullanıyorlar. Bunun en güzel örneğini FETÖ gösterdi; başımızdan zor defettik. O bunlar gibi sadece dini alanda değil, kendine göre her alanda güçlüydü. Örgütlü cemaat yapıları böyledir; kurumsal yapıya yaklaşırsanız, diğerlerinin hepsini yok etmeye çalışırlar. Çünkü en doğru kendileridir, kendileri dışında hepsi yanlıştır. Onun için her yerde sadece kendilerinden birileri olmalıdır.

Devlet ise bir şemsiyedir, herkesin yaşayabildiği bir şeydir ama cemaatlere göre devlet böyle bir şey değildir. Cemaatin kendine göre doğruları vardır, onun dışında hepsi yanlıştır. Onun için cemaatlere bu tür alanlar açıldığı zaman -bu belki özgürlük adına açıldı ama- sonradan

özgürlükleri kısıtlama noktasına gelir. Bir insan İslam tarihinde yaklaşık bin yüz sene önce konuşulan, hatta özgür ortamda konuşulan bir meseleyi, saltanat döneminde konuşulan bir meseleyi, günümüzde bir yerde konuşmaya çalışıyor. Bu bir profesör, -hatta alanında üstat, alanına çok hâkim birisi- bu insan “*Şöyle olabilir mi, böyle olabilir mi*” diye bir fikir jimnas-tiği yapıyor ve baskı altına alınıyor, korkup kaçmak zorunda kalıyor. Halbuki burada devletin de “*Kardeşim, Türkiye’de herkesin hakaret etmemek şartıyla fikir özgürlüğü vardır. Bunun garantisini biziz*” demesini beklerim.

Devletin bu saygınlığını herkes hissetmelidir. Bugün artık hocalar, akademisyenler cemaatle-rin baskısından korkmaya, endişe etmeye başladı. Cemaatlerin bir kısmı da artık meseleyi tam bir Hanbeli terörüne dönüştürmeye başladılar. Sosyal medyada, “Yakalayın öldürün”, “Katli vaciptir” ifadelerini kullanıyorlar. Bunları izliyoruz. Bu insanların böyle haykırması nasıl bir fikir özgürlüğü olabilir ki? Geldiğimiz nokta çok vahim.

İSLAM’I BAŞKA ÜLKELERDEKİ DENEYİMLERİ YANSITAN ÇEVİRİLERDEN ÖĞRENDİK

Bu savrulmalardan nasıl çıkacağız? Bir taraftan yaşananları eleştirip diğer taraftan da yine bir hukuk devleti öneremeyen bir aklımız var. Toplamda İslam düşüncesi, ifade hürriyetini içine alan, barışçıl bir iktidar transferini için içine alan bir damarı nasıl çı-karacak, nasıl geliştirecek? Bunun önündeki temel engelleri siz bugün nasıl değerlendi-riyorsunuz?

Bunun ilk yanlışı aslında 1826’da yapıldı. 1826’da Yeniçerilerin azgınlığını gören devlet, Yeniçeri Bektaşiliği tasfiye etti. Aslında Bektaşilik devletin, ordunun temeliydi, bütün başarı-ların sahibiydi. Islah edilebilirdi ya da devlete sokulmayabilirdi ama “Bize musallat oldular” dediler ve birçoğunu idam ettiler. Engizisyon 3’te bunların bir kısmını işleyeceğim. Peki, ye-rine ne koydular? Tekkeleri boşalttılar, yerine Mevlevilik, Nakşilik, Kadirliği yerleştirdiler. Yüz yıl da böyle devam etti, işi bunlarla yürüttüler ama yüz yıl sonra da olmadı denilerek bunlar da tasfiye edildi.

Aslında şöyle bir tespitim var: 1960’larda, 70’lerde bize bir oyun kuruldu. Bu sizin, “Biz nasıl bir şey ortaya koyacağız?” sorunuza da cevap olabilir. Bunu yeni yeni düşünmeye başladım. 60’larda, 70’lerde biraz da özgürlük ortamı çerçevesinde sürekli dışarıdan çeviriler yapıldı. Benim jenerasyonum, benim öncelerim ve sonralarım hep Seyyid Kutub, Mevdudi, Hasan el-Benna, Ali Şeriatî gibi çeviriler üzerinden Mısır’daki, Pakistan’daki, hatta İran’daki perspek-tifler üzerinden İslam’ı öğrendi. Türkiye’den bize gösterdikleri bir Necip Fazıl vardı; o da şairdi, din bilgini değildi. Gerçekten Türkiye’nin ürettiği yerel, meselelere vukufu olan birile-rini hep kenara iterek önceliği dışarıdan yapılan çevirilere verdiler. Bununla yetişen, böyle bir Müslüman bir nesil yetişti.

Saydığınız isimlerin çoğunun oranın da yerlileri olmaması ayrı bir travma. Onlar da oranın en yerli, organik figürleri değiller. Bir de böyle bir krizimiz oldu.

Türkiye’de böyle bir jenerasyonun yetişmesinin temelleri atıldı ama sonuçta biz, bu cemaatlerin veya İslamcı-Müslüman kanadın aslında dışarıdan beslenmiş, yerel olmayan, yerel dinamikleri düşünemeyen, Türkiye toprağına, Türkiye coğrafyasına göre bir şey üretemeyen, buranın dertlerine göre dert üretemeyen bir noktaya geldik. Bu anlamda, meseleye çözüm de bulamadık.

Gençliğimde heyecanla *Tefhimu’l Kur’an*’dan Ahzab Suresi’ni okurken, 110 sayfa Kadiyânîliği anlatıyor. Ben ömrümde hiç duymadım, çünkü benim topraklarımda bir tane Kadiyânî görmedim ama adamın büyük derdi var orada, kendine göre anlatıyor. Benim ne derdim var bu konuda? Bu anlamda çözümü bunlarda bulmaya çalıştık, çözüm de çıkmadı bunlardan. Bu sefer, 1826’dan sonra Anadolu topraklarında büyütülen bu cemaatler bu alanı doldurdular ve sonuçta geldiğimiz noktada hiçbir şey ifade edemeyen, çağa sunacağı bir şey olmayan bir noktaya geldik. Bunun sonu ne olacak bilemiyorum.

TÜRKİYE GERÇEKLİĞİNİ YANSITACAK YENİ BİR ANLAYIŞ GEREKİYOR

Türkiye Son 20 yılda çok müstakil bir tecrübe yaşadı. Bu sancıları, tecrübeleri birebir yaşayan birçok insanın da iktidar alanı içerisinde, hayatın farklı yerlerinde ve doğrudan siyasette yer aldığı bir kadro Türkiye’yi yönetiyor. 20 yıl oldu. Bu 20 yılı nasıl değerlendiriyorsunuz? 60’ları, 70’leri, 80’leri, 90’ları iyi kötü biliyoruz artık. 2000 sonrasında ne oldu, ne olmadı? O bakiyeye nasıl bakıyorsunuz?

Yetmişlerin ortamında yetişerek bürokrasiye gelen kişiler; sonuçta başka coğrafyaların dertleriyle yetişen bu insanlar, bu coğrafyanın dertleriyle ilgili çok şey üretmediler. Gayet samimiydiler, buldukları konuma da samimiyetle geldiler.

İlk zamanlarda Avrupa’nın bize sunduğu özgürlükler bağlamında güzel işler de yaptılar, fakat daha sonra tıklandık. Onun için Türkiye’deki coğrafyaya uygun yeni bir felsefe gerekiyor. Biz bu coğrafyada ne yapacağız? 59 tane ülke gezdim. İslam dünyasına göre mi devam edeceğiz, Batı’ya göre mi devam edeceğiz, yoksa bu topraklarda bu toprağına uygun bir şey mi üreteceğiz?

İmam Şafii, Bağdat’ta birçok fetva vermiş, aynı sorulara Mısır’da tam tersi fetvalar vermiş. Coğrafyaya göre bir şey üretmemiz gerek, onu üretmedik. Hazır bulduğumuz lop yiyecekler de bitti, sonunda böyle ortada kaldık. O anlamda bilimsel verilere dayanan, ayağını da pergel misali bizim medeniyetimizden ayırmadan, dünyadaki bütün verilere, bütün görüşlere de açık olarak bir hamle yapmamız gerekiyor. Değilse tarihin çöplüğüne atılıp gideceğiz.

Bu kitap sizin ilk kitabınız da olabilirdi, doksanlarda da bunu yazabilirdiniz, 2000'lerin başı da olabilirdi. Ama siz bu kitabı geçtiğimiz birkaç yıl içinde yazdınız. Niye buna ilgi duyma ihtiyacı hissettiniz?

Sadece Mustafa Öztürk için demiyorum; Çorum'a gelirken de bana, "Dikkatli ol, orada Alevi bir kesim var, onlara karşı dikkatli konuş" dediler. Ben de "Ben hep kendini Ehl-i Sünnet sanarlardan dayak yedim" dedim. Şimdiye kadar öbürleriyle bir karşılaşmam olmadı. Bu tip şeyler bir ihtiyaca binaen doğuyor. Türkiye'de bir bakıyorsunuz, bir İslamcı yazar kitap fuarına sokulmuyor; bir bakıyorsunuz, bir İslamcı cemaatin liderinin bir yerde konferansı engelleniyor.

Bunu kim yapıyor? Solcular mı, ateistler mi, Kemalistler mi? Değil, Müslümanlar yapıyor. Öyle olunca bu olmuyor artık. İleri gidilmeye başlandı, buna bir dur demek lazım, diye düşündüm, çünkü Müslümanlar kendi içlerinde engel olmaya başladı. Diğerleri bakıyor sadece, bir şey yaptıkları yok.

Onun için, o dönemlerde gerek yoktu; o dönemlerde biz muhalefetteydik, haklarımız yeniyor diyorduk. Ama şimdi Müslümanların haklarını yiyenler yine Müslümanlardır. Ondan dolayı, bu kitap ve bu düşünce bir ihtiyaç dolayısıyla çıktı.

YOL AYIRIMINDAYIZ; HAMLE YAPARSAK İNSANLIK VİCDANI OLURUZ

Soğukkanlı bir şekilde değerlendirdiğinizde, bundan sonrası için İslam düşüncesi ve onun dışında bu İslami araştırma alanlarıyla ilgili neler öngörüyorsunuz? Bu yaşadığımız sancılardan bir doğum hikâyesi çıkar mı? Çok ciddi anlamda bir sancı var; ne dünyanın krizlerine cevap verebilen ne de kendi ülkemizdeki krizlere cevap verebilen bir durumdayız. Buradan çıkışı nasıl görüyorsunuz?

Bir yol ayırımındayız, ben öyle görüyorum. Türkiye'nin bir ihtimali var. Tarihte İslam adına yapılan her şeyi tarihi veri olarak kabul edersek yolumuz güzel gidebilir ama bunları esas kabul edersek, o zaman yandığımızın resmidir. Tarihteki İslam ulehasının veya tarihte üretilen şeylerin, bizi zıplatacak, götürececek çok önemli şeyler olduğunu düşünüyorsak buradan bir şey çıkmaz. Bunlar tarihteki veriler, yaşanmışlıklar; ibret alırız, başka bir işe yaramaz. Biz bu anlamda, çağın gereği ne ise bunu yapmak zorundayız. Onu yaparsak ayakta kalırız.

Türkiye'nin bir kurtulma ihtimali var, diğer Müslüman ülkelerin farklı bağımlılık ve dezavantajları var. Türkiye bu anlamda avantajlı, bir tık daha ileride ve birikimi de var. Gelen jenerasyon iyi bir jenerasyon ama önünde ona önderlik edecek, çağdaş milletler seviyesinde tepede tutabilecek, bütün dünyaya da ahlaki, hukuki en güzel barışçıl yaşamı önerebilecek bir yanımız olmalı.

Bir defa Batı'nın ahlakına güvenmiyorum. Derslerimde de hep anlatıyorum; dünya tarihinin en zalim, en gaddar, en alçak tecrübesini üretti. Bunu verilerle de ispatlarım. Ama biz öyle

olmayız; eğer tarihi tarihte yaşanmış olarak kabul edersek, İslam'dan gelen ahlaktan dolayı da kendimizi bu yeniçağa uydurabilirsek çok büyük işler yaparız.

“Bugünkü çağdaş medeniyeti Müslümanlar oluştursaydı, İslam'dan aldığı ahlak gereği, belki atom bombası yapılmayacaktı” diye bir söz var. İslam medeniyetinin temelinde yağma, talan örnekleri de var ama merkezde insan ve vicdan var. Batı'da bu yok. Böyle bir avantajımız da var ama bunu biz yapamadık. Hep tarihte kötü örnekler ortaya koyduk. Tarihteki örnekler de kalsın, biz eğer elimizi çabuk tutmazsak, bu yol ayrımında tarihe doğru devam edersek, o zaman biz o düşük ülkeler içinde kalırız. Ama buradan bir zıplama, bir hamle yaparsak, tepede tutunan, insanlık vicdanı olan bir toplum oluruz.

Dünyanın bundan sonrası için de Türkiye gibi bir ülke çok büyük ihtiyaçtır. Türkiye'nin böyle vicdanlı, insan merkezli bir şeye de çok ihtiyacı var.

Son yıllarda kendi içimizde de yoğun bir şekilde tartıştığımız başlıkların en önemlisi bu; -İslam dünyasının tamamını kastederek söylüyorum- bir ahlak üretemediğimize ya da ürettiğimiz ahlakın ciddi sorunları olduğuna dair yaygın tespitler var. “İslam niçin ahlak üretmiyor?”, “Müslümanlar niçin ahlak üretmiyor?” sorularına ne dersiniz?

İslam'ın nüvesinde var bunlar, var da biz örfü esas aldık. Mesela ben klasikleri yayınlıyorum, tarih boyunca örfünü İslamlaştırmışlar. Yağma örfü var, talan örfü var, kadınları cariyeye, erkekleri köle yapma örfü var ya da katletme örfü var. Bu örfleri dinleştirmişler, kurallaştırmışlar. Bundan dolayı bir şey çıkmamış, bir anlamda içinde kaybolmuş. Dediğim gibi, tarihte yaşananlar dursun, içinde bize lazım olan ahlaki şeyleri alarak yolumuza devam edelim. Değilse tarih bizim işimize yaramaz.

Bu anlamda bu ahlak, bu vicdanla, atom bombası örneğindeki gibi İslam'ın vicdanını, merhametini, rahmetini dikkate alırsak, bunu bütün dünyaya örnek yapabiliriz. Değilse İŞİD'in yaptığı gibi her gördüğünü cariyeye yapar, her gittiği yeri talan edersek, her özgürlüğü yok edersek o zaman ne vicdan ne ahlak örneği verebiliriz.

GÜNCEL BİR KAMU FIKHI ÜRETMEK ZORUNDAYIZ

Burada hâlâ bir kamu fikhî üretmemiş olmamız, bu ahlak krizimizin neresinde duruyor? Ağırlıklı olarak temel başlıklar temizlik, ibadet ama hayata geçen bir kamu fikhî üretmiyoruz.

Aslında üretilmiş, kamu fikhî adına siyer kitapları yazılmış. Ancak cemaatlere bu alan açılınca, ellerinde kitaplara ters olan ne varsa yanlış oluyor bu sefer. Halbuki eski fetva kitapları, mesela İbn-i Âbidîn'in yazdıkları Allah'ın emri değildi, adamın o dönemde ihtiyacına göre yazdığı bir şeydi. Bir kamu fikhî oluşturursunuz ama önce bunlara bir dur diyeceksiniz, çünkü bunlar izin vermezler. “Falan âlimin kitabına ters davrandın, dinden çıktın, mürted oldun” diyecekler.

Tarihteki fıkıh kitaplarının, akaid kitaplarının çoğu siyaseten yazılmış. Bunlar din değil, dinin temeli değil. Bir defa bunları bir kenara koyacaksınız. Bunlar tarihteki insanların düşünceleridir. Yeni, çağımıza uygun, “Ezmânın tagayyürü ile ahkâmın tagayyürü inkâr olunamaz” kaidesi gereğince, 2020’nin, 2030’un durumuna göre bir kamu fıkıhı üretmek zorundasınız, değilse hiçbir işe yaramaz.

Mustafa Öztürk’ün yaşadığı kendi açısından büyük bir trajedi ama diğer taraftan da hepimize söylediği bir şey var. Bir, bu olaydan sonra ilahiyat camiasında ve toplamda entelektüel camiada düşünce kalitesi, düşünce tartışması, ifade hürriyeti sizce nereye gidecek? İkincisi, bu olayın akabinde normalde akliselim tepki vermesi beklenen akademisyen isimlerden, özellikle de ilahiyatçı akademisyenlerden niye yerli yerinde etkili bir tepki gelmedi? İlmî olarak da biliyoruz ki çoğu aslında bu görüşlere katılan insanlar ama kamuya açık yerlerde çok farklı tepkiler verdiler. Bu iki farklı tavrı nasıl değerlendirirsiniz?

Ben üzülüyorum. Son dönemde baktığım birkaç kişi hariç Mustafa Hoca’yı savunan olmadı. Birkaç gün sonra yazarlar da, “*Öncelikle Mustafa Öztürk’e karşıyım, bunu bir söyleyeyim, ondan sonra...*” diyerek, önce kendilerini sağlama alarak başlıyorlar. Burada kendini sağlama almak değil, sözün özgürlüğünü savunmak önemli. Mustafa Öztürk yüzde yüz haksız da olabilir, bunu televizyonda da söyledim. Ama burada onun konuşmasını sağlarsak, konuşma özgürlüğü devam eder.

İLAHİYAT MEZHEPLER ÜSTÜ BİR YERDİR

İşin daha kötüsü tartışılan sözler kapalı bir ortamda ifade edilmiş.

Diyelim ki kamuoyuna açık bir yerde de konuşmuş olsun. Bu Hanbeli terörü İslam’ı savunuyor, değil mi? İslam’a göre de Müslümanlıktan çıkma veya farklı bir şey düşünme hakkı yok mu? Yok diyorsan, o zaman tekrar İslam’ı konuşmak lazım. Peygamberimiz, Müslümanlıktan çıkan birisine ses çıkarmamış. Bunların örnekleri var. Onun için insanlar istediğini düşünür, sen de cevap verirsin.

İlahiyatçı hocaların çoğu oturdular, pustular, ses çıkartmadılar. Belki cemaat tepkisinden falan çekindiler ama ilahiyatların geleceği açısından iki şey olabilir: Ya bu işe devlet bir el koyar, bir özgürlük alanı açar, “Herkes sussun, ilahiyatçılar konuşsun” diyebilir ya da tamamen cemaatlerin eline teslim edilir, “Hocalar konuşamaz kardeşim” diyerek, Nizâmülmülk’ün Nizamiye Medreseleri meselesinde olduğu gibi devletin dizayn ettiği, belli bir mezhebin okutulduğu, medreselere dönüştürülebilir ilahiyat.

Cemaatlerin böyle bir düşünceleri de var diye duyuyoruz. Mesela ilahiyatlardaki kendi fikirlerine uygun olmayan hocaların temizlenmesi gibi projeler de duyuyoruz ama ne kadar doğru bilmiyorum, konuşuluyor. Eğer böyle bir şey olursa, o zaman biz dünya liginde alt sıralara

doğru koştururuz. O kurmayı hayal ettikleri medreselerle hiçbir yere varamazlar. Çünkü sadece bir mezhebin gözüyle yapılacak ilimle veya Orta Çağ'daki bir mezhebin görüşleriyle nereye kadar gidilecek?

İlahiyat, mezhepler üstü 19 tane ana bilim dalından her türlü çalışmanın yapıldığı bir yerdir. Bu dünyada nadir bir örnektir. Başka ülkelerde, başka İslam ülkelerinde de böyle bir şey yok. Onun için nadir bir örnektir, Darülfünun'dan bu yana gelişerek gelmiştir. Son dönemde müfredatta bazı baltalamalar yapıldı, bazı ana bilim dallarına darbe vuruldu ama ilahiyatlar dünya literatüründe iyi bir noktaya gelmişti.

Zaman ne gösterecek bilmiyorum. İnşallah hayır olur. Dünya liginde devam etmek istiyorsak, ilahiyatların sağlam bir şekilde önünü açarak, her türlü özgürlüğü de vererek devam etmemiz lazım. Çünkü "üniversiteler" adı üstünde universal bir yerdir. "Evrensel kent"tir.